

Délutáni beszélgetés

Hétfőn szokott telefonálni, minden hétfőn háromkor. Három óra ötökör. Negyed négyre már be is fejeztük a beszélgetést. Csak akkor nem telefonált, ha rossz idő volt, ha esett, ha nagy hideg volt, hóvihár vagy sár. A cipőit nagyon féltette, latyakos időben nem szívesen ment le az utcára! De ezekre a hétfői telefonokra azért neki is szüksége volt. Ez mégis egy kapocs volt, érdekesség, izgalom és egy program is. Fölszállt a fél hármás buszra, följött a Fő-térre, betoppant Erzsikéhez, és már ült is le, tárcsázta a gyerekei számát, egyiket a másik után.

Anya mindig, mindenhová úgy érkezett, mint akit a déli szél hozott, és ha a szél megfordul – akár egy perc múlva, megy is vissza –, fölszáll, eltűnik a háztetők, a fák fölött a levegőben. Ötöt csöngetett, ezzel jelezte, hogy jön. Ötöt! Ha számított rá az ember, hagyján, de ha nem, majd leesett a székről. „Helló” ezt mondta. „Helló”, mint egy amerikai turista.

És a kalapja! Olyanok voltak anya kalapjai, hogy az embernek okvetlenül valami testület jutott az eszébe róluk. Trópusi katona, dandár tábornok, önkéntes tűzoltó... Tudod, mi lett a kalapjaiddal, anya? Ne ne vess, én hordom őket. Egy kicsit félrecepom, egy kicsit hátrabolom, egy kicsit behorpasztom.

Ott sorakoztak, a székény felső polcán, egymásra téve. Alul a zöld, fölötté a narancssárga, azon a mogyoró színű, és legfelül a fehér meluzin. Mellettük két kucsma, a sziürke perzsa, és az a dobostorta formájú nutria. Szinte kértek, egyenként könyörögtek, hogy hozzam el, ne hagyjam ott őket!

A kép is hozzám került. Igen, a búbos kemence, a csokolózó párral. Azt mondta a kisebbik testvérem, húzzunk sorsot, úgysem tudjuk másképp eldönteni. Sorsot húztunk, bár tudtam, hogy a regruta a piros pruszlikos lánnyal így is, úgy is hozzám kerül. A csokolózó pár, a búbos kemence, a telihold. Jött. Ott van azóta is... Nem merem megmondani, hol. Ne haragudj anya, majd kigondolok valamit, kigondolom, mi legyen vele. És a szőnyeg. Kinél fér el egy ekkora szőnyeg? Az autó csomagtartójában állt, aztán a javítóban, úgy fél év múlva tettem föl. Mikor kiterítettem, csak néztem döbbenetben. A rózsaszínek csüggedtek, a piros fénye megtört, a fehér rég nem fehér. Ez nem szőnyeg, ez egy csalódott rongy. Az elmúlt ötven év minden kudarca rajta van.

És mennyi mindent nem hoztunk el! Cipők, edények kiabáltak egy láda mélyéről. Engem itt hagytok? A kék rántásos lábost? Máramarosszigetről vagyok, a nagyanytóktól! Én az előszoba fogas, a bevonatom tiszta króm-nikkel, ilyen már nem gyártanak! Én a díszpárna, mindig főhelyen álltam! Én az ezüst minta a falról. Vinni se kell, majd rátok tapadok...!

Mikor ezek történtek, egy szikrányi jókedv sem volt bennünk. Mint a tuskók, olyanok voltunk, aki eldőlt, úgy marad. Csak azért mondom, hogy tudd, mert mikor apánkat temettük, az egészen más volt. Két nap, otthon, együtt a testvéreimmel! Régen láttuk egymást, egy-egy pillanatra olyan jókedvünk lett, hogy jobbra-balra dőlünk, sírtunk és nevtünk. Megszólalt a csengő, szedjétek össze magatokat, mondtad, hozzánk jönnek, kondoleálni. „Kondoleálni.” Ettől olyan nevetés jött ránk, hogy beszaladtunk a konyhába, onnét a spájzba. Újra csöngettek, és te azt mondtad: „gyerekek, az Isten szerelmére kérlek benneteket”. Aztán ránk néztél, és belőled is kitört a nevetés. De akkor, amikor te már nem voltál, csak mi, és ott álltunk a maradék bútorral a visszhangos lakásban, nem tudtunk nevetni. Egy kicsit se nevtünk.

„Búcsút intek drága táj, búcsút venni ó, de fáj.”

Ez egy madrigál, Orsi szokta énekelni, most tanulják. Ó, anya, mi minden történt, mióta nem telefonálsz! Képzeld, a testvéreimmel nem merünk összeveszni. Csak beszélgetünk a telefonban, udvariasan, és ha kezd kiéleződni a helyzet, hirtelen elhallgatunk. Ha összeveszünk, ki békít ki bennünket? Ki hívja föl először a másikat? Ki kezdi el?

Pedig olyan jó volna egy kicsit szidni a testvéreimet! Csak egy kicsit, úgy, mint más-kor. Reggelenként telefonál a nővérem, azt mondja „szia, mi van veletek, mit csináltok?” Néha csak ennyit beszélünk, és ez nagyon rendes tőle, hogy telefonál, mert ebben a széthúzó, vacak világban ez mégis csak egy kapocs, egy állandóság. Ma reggel föl hív és azt mondja, „tegnap olyan rossz napunk volt, hidegfront jött, fáj a fejünk”. A fejünk. Érted? Így, a fejünk! Miért beszél többes számban?! Kinek a fejről van szó? A férje fejről, vagy az övéről? A férje feje nem az ő feje. Vagy egy fejük van? Jó, jó, tudom! És egyébként is rendes tőle, hogy telefonál. A másik testvéreimet is mindig föl hívja, és különben is, vannak dolgok, amiket már csak mi ketten tudunk. Hogy az előszobában milyen színű volt közepén a kő, hogy az Új Idők Lexikon hányadik kötetében van a Madame Recamier, meg a Tizián Vénusza? Azért nézegettük, mert mezeten volt. Az öcsém ezekre már nem emlékszik. Kicsi volt, és más dolgok érdekelték.

A nyáron egy hétig együtt voltunk. Húsz éve nem volt ilyen. Befizettünk egy társasutazásra, az „Adriára”, ahogy apámmal mondanátok. Mi négyen, Antal, én, a gyerekek, az öcsém. Szép volt, Orsi azt mondta, mintha nem is lett volna igaz, mintha csak álmodta volna. Hazaérünk, leszállunk a buszról, elbúcsúzunk, mégiscsak egy hétig együtt voltunk, aztán eltelik egy hét, két hét, és az öcsém nemcsak hogy nem jön el, de nem is jelentkezik. Egy telefon se, érted? Itt volt a városban, legalább öt napig... Kinél? Fogalmam sincs róla! Nem szokott ilyenekről beszélni, én meg nem kérdezem. Itt volt a városban... Hogy lefogyott volna az utazástól? Szó sincs róla. Nem tudom, hány kiló, mindenesetre, mikor elment nadrágot venni, kizártnak tartottam, hogy kap. Hogy létezik ilyen méret!

Krrr! Zrrr! Krrr!

Csak a gépek, a műhely... Meséltem róla, nem? Egy asztalosműhely van a pincében. Ha bekapcsolják a gépeket, remeg az egész ház. Különösen, ha azt a darabolót. A múltkor itt voltak a zajmérési hivataltól, zajszintet mértek. Bejön egy pasas, csizmában, bőrruhában, mint egy csapatost parancsnok, mögötte egy csendes, hosszú fiú, a nyakában műszer. A másik, a bőrruhás, rohanó léptekkel föl-alá jár. Csukja be az ablakot, rendelkezik, zajszintet mérünk. Hogy-hogy csukjam be, kérdezem, csukott ablaknál akar zajt mérni? Előírás, mondja. Ki írja elő nekem, hogy télen-nyáron csukott ablaknál legyenek? Erre rámripakodik, hogy pssz! Csak annyit mond, hogy pssz! de ez olyan, mint egy ripakodás. Lekapja a társa nyakából a műszert, belehallgat, itt semmi zaj nincs, mondja, és közben a lakás dong, mint egy méhkas. Vegye le a fülhallgatóját, kiáltom, akkor biztos jobban hallja. Hol alszik, kérdezi? Itt, a sarokban, mutatom, és minden reggel, fél hétkor arra ébredek... Pssz! ripakodik megint rám. Belehallgat a fülhallgatójába, átül Orsi ágyára, ott is hallgatózik egy kicsit, aztán a társa kezébe nyomja a műszert, és diadalmas arccal felkiált. „Megvan.” Micsoda, kérdezem? „Mától kezdve a gyerek aludjon ebben az ágyban, maga meg a másikban. Ez a megoldás.” Mire felocsúdok, a csizmája már a függőfolyosón kopog... Persze! Minden változatlan, hiába a sok aláírás. Még ide is jönnek, meg is mondják, hogy jobban érezd, milyen senki vagy, milyen nulla!

„Messze tűnő boldogság, vissza egy sem térhet már.” Így folytatódik a madrigál.

Tavaly nyáron, amikor egy hétig lenn voltam nálad a gyerekekkel, nagyon rosszkedved volt, anya. Talán már beteg voltál. Összefontad elől a kezéd, sápadt volt az arcod, sárga a szemed, és azt mondtad. „Ha belegondolok az életembe, vacak, rossz élet volt. Nagyapád tönkretette a gyerekkoromat, minden éjszaka részegen jött haza, ha

meghallottam a hangját, bepisiltem a réműlettől. Mikor a keresztanyám eljött, mindig tíz pengőt dugott a zsebembe, ő még aznap elvette tőlem! Vörös Gazember, így nevezett. Lehet egy lányt Vörös Gazembernek hívni?! Mikor apád megkérte a kezemet, azt se tudta, hogy adjon hozzá. Kicsit idős, mondta, de majd megszokod. Egyidősek voltak, a nagyapád és az apád! Érted, egyidősek! De a részeges nagyapád lenézte az apádat, mert parasztyerek volt, és az apád a nagyapádat, mert ő meg részeges volt. Ő, gondoltam tizennyolc évesen, kik közé keveredtem!”

Aztán télen, mikor még betegebb voltál, még rosszkedvűbb lettél. „Az apátok nem szeretett senki mást, csak titeket, a gyerekeket.” Ilyeneket mondtál. „Mikor házat vett, földet, mindent rátok íratott. Rám semmit, csak rátok. Nem lehetett volna négyfelé osztani, mintha négy gyereke lett volna?! Most már mindegy, úgysem maradt belőle semmi, megette az egészet a fene. De akkor? Fiatal voltam, és szép, és gyors egymásutánban három gyereket kellett szülnöm neki. Igen, neki! Négyet akart, és lett is volna, ha nem jön a háború. De jött, és elszegényedtünk, és annyit kellett rátok dolgoznom, mint egy ökör. És mi lett belőle? Felnőttetek, itt hagyatok bennünket. Mikor az öcsétek is elment, az volt a legrosszabb. Minden ebéd után becsukóztam a fürdőbe és sírtam. Gombóc volt a torkomban, sírnom kellett, nem tehettem róla. Elmentem dolgozni, úgy könnyebben megszoktam.”

Ezeket mondtad, és közben az arcod, mint a tavalyi mandula héja. Aztán egyik nap fogtad magad, és mint akinek sürgős dolga van, halaszthatatlan elintéznivalója, egy szerdán vagy csütörtökön – elmentél. Az öcsém levest főzött neked, bevitte a kórházba. Te megvártad, amíg megérkezik, és...! Belebetegeted. Kicsoda? Az öcsém! Ki más? Hónapok teltek el, és még mindig nem tudott szabadulni tőle. Azt mondta, éjjel-nappal, mindig ugyanazt látja maga előtt, hogy ül az ágyad szélén, fogja a kezéd, szólongat, anya, anya, hallasz? Te ránézel, megérted, vissza is szorítod a kezét, és egy pillanattal később a pupillád nőni kezd, olyan nagy lesz, mint az arcod, mély, mint egy gödör, és ez a fekete gödör egyszerre megmerevedik, kimegy belőle az élet. Igen, így mesélte. És hogy mindig, még fél év után is ezt látja maga előtt, ahogy a tekinteted lecsúszik róla. Napközben is, este, és reggel az utcán.

Papampapam, papam, papapapapam.

Ez a dobos. Van egy dobosunk a második emeleten. Minden délután, úgy három óra felé kezdi el, és újabbán már egész zenekarral próbál. Egyáltalán nem zavar, de-hogy! Esetleg ha éppen aludni akarnék. Persze, ha a dob is szól, és a műhelyben is dolgoznak, az már sok.

Nem jó itt, a városban, anya! Sokan vagyunk, az utcán féloldalasan kell menni, és mindig jön valaki a hátad mögött. Ott, nálad, a Várkert mellett szép volt. A réten, balra az a három fenyő, jobbra az erdő. Az erdőben valóságos lugasok voltak, meghitt zugok, és bármelyik ablakból látni lehetett a naplementét. Itt, ha kinyitom az ablakot, bűdös van, zaj, és mindig ötven dolog történik egyszerre! Itt soha semmit nem tudsz befejezni. Ha szomorkodni akarsz, röhögtetnek, ha aludni akarsz, fölébresztenek, ha jöködved van, biztosan tesz róla valaki, hogy rádjöjjön a sírás.

„Bánat búsít, bujdosom, messze űz a fájdalom.”

Ez a második versszak, Orsi szép, szoprán hangon énekl. A nyáron biciklivel járt bevásárolni. Elküldtem kenyérért, jön haza, nevet. Mit nevelsz, kérdezem. Az utcán, mondja, szembejött velem egy pasi, egy kicsit részeg. Erre én leszálltam a bringáról, a pasi pedig azt kérdezte: „mi az, szívi, nincs benne benzin?” Benzin. Érted? Benzin! Napokig nevetgélt rajta. Egy fejjel magasabb, mint én, reggel elmege az iskolába, és mire hazajön, megint nőtt egy kicsit.

Jesszusom, az ébresztőóra! Én állítottam be magamnak, hogy el ne felejtsem Őcsit hazahozni. Jaj, anya, olyan a fejem, mint egy szita, minden kihullik belőle. Tessék? Persze hogy rendetlen vagyok, olyan, amilyen voltam! Sokszor félóráig keresek vala-

mit. Egy papírt, a szemüvegemet, a fürdőkád dugóját. Esküdni mernék, hogy az asztalra tettem, vagy a helyére, de nincs sehol. Keresem tovább, közben vigyázok, nehogy zajt csapjak, ne vegye észre senki, hogy már megint keresek valamit, de a matatásnak olyan jellegzetes hangja van... Igen, téged okollak! Ki mást okolnék? Nálunk a rendnek olyan kultusza volt, a rend akkora becsben állt, erre csak így lehetett válaszolni. A parkettára nem szabadott rálépni, a fotelba nem szabadott beleülni, az asztalra egy füzetet nem volt szabad rátenni. És egyáltalán, a szobákban semmit nem volt szabad csinálni. Ha jött egy osztálytársunk, be mertük hívni? Le mertük ültetni? Dehogy! Csak álltunk az ajtóban, a küszöbön beszélgettünk.

Nem kellett volna ilyen nagy becsben tartani a rendet, anya. Néha ránk bizhattad volna, hogy mit csináljunk. Azok a fényes küszöbök! A kilincsek! Az a tükörfényes parketta! A nővéremmel csak fogadkoztunk, hogy mi aztán nem, bármit, csak ezt a rendet nem! Hát, sikerült. A szekrényeim, ha látnád! Mikor már semmit nem találok, kisópröm az egésztestet. Ezt jól megcsináltuk ketten... ezt a rend-gyűlöletet.

Halló? Itt vagy? Már azt hittem, elment a vonal. Még van tíz percünk, négyre kell Öcsiért mennem. Öcsi elsős, Orsi viszi minden reggel. Tegnapelőtt öt fekete pontot hozott. Ötöt! Miért kaptad, kérdeztem? Kurjantottam, azt mondja. És honnét tudod, hogy kurjantottál? „A tanító néni azt mondta, ez a fiú nem is kiabál, kurjant.” És képzeld anya, imádkozik minden este. A Miatyánkot, ahogy te tanítottad neki. Fejére húzza a paplant, a paplan alatt keresztet vet, és halkan imádkozik.

Emlékszel? Azt mondtad, ha meghalsz, majd imádkozol értünk. Az unokáidért, a gyerekeidért, a vejeidért. Az egyikért, hogy ne dolgozzon annyit, a másikért, hogy többet dolgozzon. Hogy menjen neki a munka... Emlékszel?... Érdekelne anya, hogy tényleg imádkozol-e? Ott, ahol vagy, lehet-e imádkozni? És... hogy érzed magad? Nem! Egyáltalán nem gúnyolódom... Csak szeretném tudni. Te mindig úgy képzelted el a túlvilágot, mint egy kellemes vasárnap délutánt. Mint egy vendégséget, ahol beszélgettek, röziztek, köménymagos sós stanglit esztek, bort isztek és jókat nevettek hozzá. Te – természetesen – Szent Péter különös oltalma alatt állsz, elkészhetsz a reggeli miséről, és külön újságot kapsz, egy-két külföldi folyóirat is bejuthat hozzád. És rádiód is van, mert Szent Péter tudja, hogy rádió nélkül te soha, sehova nem mész. Egy tapodtat se!

Egyik reggel izgatottan újságot, hogy Nobel-díjat kapott egy magyar tudós. A többiek csoportokba verődve tárgyalják a hírt, csak apánk nem hisz neked. Nobel-díj, kérdezi? Miket beszélsz?! Ha így volna, már az egész világ tudná! Futótűzként terjedt volna el a hír, lázban égne az egész ország! Te azt mondod, hogy Szent Péter is megerősítette. Apám fölemeli a karját és dühösen kiabál. „Szent Péter? Ki az a Szent Péter?!”

Jó, csak tréfáltam. De viccen kívül, érdekelne, hogy érzed magad? Jól vagy? És tényleg jó ott?! Érdemes volt annyira sietni? Egy kicsit jobban is küzdhetél volna az életedért, anya. „Engem szeret az Isten,” azt mondtad. És mi? Mi nem szeretünk? Mi nem számítottunk? Hamar föladtad, az az igazság. Ha jobban elszánod magad, még tíz évig velünk maradhatsz. Éppen tíz évre lett volna szükség! Valld be, nem akartál megöregedni. „Rémes, hogy nézek ki”, mondtad, amikor tükörbe néztél, „rémes, mi lett belőlem.” Ugye, attól féltél, hogy megöregszel? A járásod elnehezedik, csoszogni fogsz, hogy csak pár szál haj lesz a fejedben? Az állad lefeffen és a bőröd, mint egy rossz zsák? Ettől féltél, nem?

Hogy te sose voltál olyan igazán életvidám, ilyeneket mondtál. Hogy nem szeretted olyan habzsolva, olyan „vadul” élni. Miért? Azt hiszed, másnak minden nap habzsolás? Hogy hétfő, kedd, szerda, csütörtök, péntek, szombat, és se vége, se hossza az örömöknek?!

Jó, elhallgatok. Befogom a szám. De azért nem kellett volna ennyire sietned. Fiatal voltál és szép, és öregen is szép lettél volna. Maradhattál volna még tíz évig legalább.

Ne haragudj, anya, összevissza beszélek. Pedig megfogadtam, hogy nem bántalak, hogy egy rossz szót se! Semmi panasz, semmi célozgatás! Csak beszámolok minderről, csak beszélgetünk szépen, szelíden.

„Hull a könnyem utamon, szívem érted fáj nagyon.”

Még annyit mondj, anya, jókedvű vagy-e? Éppen olyan jókedvű, mint itt? És tényleg tudod, mi történik velünk? Mindent tudsz rólunk?

Halló? Halló?

Miért nem válaszolsz?

Most miért hallgatsz?

Hova lettél?! Halló?!

TÚZ TAMÁS

Csodák

*Ellírizzálunk mindent. Nagy baj ez
A legtöbb ember mindjárt megsértődik,
ha olyan dolgot tudatunk vele,
amit – ó bõrzsalom – eddig ő nem hitt,
pedig az volt a dolgok veleje.*

*Ő ismétli: a világ hangulat.
Mi azt mondjuk: villám, kő, vas, aranyló
gabonaföld, emberalkotta gép,
mitől újra termőföld lesz a tarló
megédesítve ezrek életét.*

*Mit ér az, ha folyton csak nyávogunk,
elcsavarjuk fejét a medúzának,
de nem vesszük észre a szép, a nagy,
mindennap újra éledő csodákat,
amiktől elhomályosul a nap.*